

**JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI LA TANZANIA
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A**

621

VITENDO VYA KUJIFUNZA KISWAHILI

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka : 2006

MAELEKEZO.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B** na **C**.
2. Vifaa vya mawasiliano na vitu vyote visivyoruhusiwa **havitakiwi** ndani ya chumba cha mtihani.
3. Andika **namba yako ya mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

SEHEMU A (Alama 40)

1. Taja stadi kuu nne za lugha ambazo mwalimu anapaswa kuzikuza kwa mtoto.

Kwanza, stadi ya kusikiliza. Mtoto anapaswa kujifunza kusikiliza maelekezo, hadithi, na nyimbo. Hii ni stadi muhimu kwa ujifunzaji wa lugha.

Pili, stadi ya kuzungumza. Mtoto anapaswa kujifunza kuzungumza na wengine, kama vile kuuliza maswali, kutoa majibu, na kueleza hisia zake.

Tatu, stadi ya kusoma. Mtoto anapaswa kujifunza kusoma herufi, maneno, na sentensi. Hii ni stadi muhimu kwa ujifunzaji wa lugha.

Nne, stadi ya kuandika. Mtoto anapaswa kujifunza kuandika herufi, maneno, na sentensi. Hii ni stadi muhimu kwa ujifunzaji wa lugha.

2. Eleza jinsi unavyoweza kutumia matukio ya kila siku darasani (k.m. wakati wa kula, usafi) kama fursa za kufundisha lugha. (Hoja nne).

Kwanza, tumia maelekezo ya vitendo. Wakati wa kula, unaweza kuwapa watoto maelekezo ya vitendo. Mfano, "Weka chakula kwenye sahani yako," "Tumia kijiko," "Kula polepole." Hii huwasaidia watoto kujifunza vitenzi na kufuata maelekezo.

Pili, tumia maswali na majibu. Wakati wa kusafisha, unaweza kuwauliza watoto maswali. Mfano, "Unafanya nini sasa?", "Unatumia nini kusafisha?". Hii huwasaidia watoto kujibu maswali na kuongeza msamiati wao.

Tatu, tumia maneno mapya. Wakati wa usafi, unaweza kutumia maneno mapya. Mfano, "Weka takataka kwenye pipa la takataka," "Tumia sifongo kusafisha meza." Hii huwasaidia watoto kujifunza maneno mapya.

Nne, tumia michezo ya kuigiza. Unaweza kucheza michezo ya kuigiza kuhusu usafi au wakati wa kula. Hii huongeza motisha na hisia za watoto.

3. Fafanua tofauti nne kati ya kufundisha kusoma kwa kutumia mbinu ya silabi na mbinu ya neno zima.

Kwanza, utofauti wa kitendo. Mbinu ya silabi huwataka watoto kutenganisha maneno katika silabi, wakati mbinu ya neno zima huwataka watoto kutambua maneno yote.

Pili, utofauti wa lengo. Mbinu ya silabi hulenga kufundisha uhusiano kati ya sauti na herufi, wakati mbinu ya neno zima hulenga kufundisha watoto kutambua maneno yote kwa haraka.

Tatu, utofauti wa nyenzo. Mbinu ya silabi hutumia silabi, wakati mbinu ya neno zima hutumia maneno yote.

Nne, utofauti wa matumizi. Mbinu ya silabi hutumiwa kufundisha watoto jinsi ya kusoma maneno mapya, wakati mbinu ya neno zima hutumiwa kufundisha watoto jinsi ya kusoma maneno yaliyojulikana.

4. Bainisha manufaa manne ya kumruhusu mtoto achore kwa uhuru kabla ya kuanza kumfundisha kuandika herufi rasmi.

Kwanza, huimarisha misuli ya vidole. Kuchora huongeza misuli ya vidole na mikono ya mtoto. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kushika kalamu na kuandika.

Pili, huongeza uratibu wa macho na mikono. Kuchora huongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuandika na kuunganisha herufi.

Tatu, huongeza ubunifu. Kuchora huongeza ubunifu wa mtoto. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuunda hadithi na kuandika.

Nne, huongeza hisia za kujiamini. Kuchora huongeza hisia za kujiamini za mtoto. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuandika na kuendelea kujifunza.

5. Ainisha vitendo vinne vya mwalimu vinavyoweza kumkatisha tamaa mtoto kujifunza lugha.

Kwanza, kumrekebisha mtoto kwa ukali. Mwalimu anapomrekebisha mtoto kwa ukali, anaweza kumkatisha tamaa na kumfanya asijaribu kuzungumza tena.

Pili, kumlinganisha na wenzake. Kumlinganisha mtoto na wenzake kunaweza kumfanya ajisikie duni. Hii huweza kumkatisha tamaa na kupunguza motisha yake.

Tatu, kumpuuza mtoto. Mwalimu anapopuuza mtoto, anaweza kumkatisha tamaa na kumfanya asishiriki katika mazungumzo.

Nne, kutompa fursa ya kuzungumza. Mwalimu anapotompa mtoto fursa ya kuzungumza, anaweza kumkatisha tamaa na kumfanya asijifunze lugha.

6. Eleza kwa kifupi jinsi unavyoweza kutumia fumbo kama zana ya kukuza stadi ya kufikiri na msamiati kwa watoto.

Kwanza, hukuza stadi za kufikiri. Fumbo huwataka watoto kufikiria na kutafuta jibu. Hii huongeza uwezo wao wa kufikiri na kutafuta suluhisho.

Pili, huongeza msamiati. Fumbo huweza kuongeza msamiati wa mtoto. Watoto hujifunza maneno mapya na maana zake, na baadaye wanaweza kuyatumia maneno hayo.

Tatu, huongeza hisia za kujiamini. Watoto wanapojibu fumbo, hujisikia kujiamini na kuongeza hisia zao za kujiamini. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza.

Nne, hukuza stadi za kusikiliza. Watoto wanapaswa kusikiliza fumbo kwa umakini ili waweze kulijibu. Hii huongeza uwezo wao wa kusikiliza na kuelewa.

7. Taja shughuli nne zinazohusisha uratibu wa macho na mikono ambazo ni muhimu kwa maandalizi ya kuandika.

Kwanza, kuchora. Kuchora huongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kushika kalamu na kuandika.

Pili, kuunganisha vizuizi. Kuunganisha vizuizi huongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuandika.

Tatu, kufunga na kufungua vifungo. Kufunga na kufungua vifungo huongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuandika.

Nne, kutengeneza kitu kwa udongo. Kutengeneza kitu kwa udongo huongeza uratibu wa macho na mikono. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuandika.

8. (a) Eleza maana ya "sentensi sahili".

Sentensi sahili ni sentensi yenye kiarifu kimoja. Inajumuisha neno moja la kiarifu au zaidi, na inaweza kuwa na kitu au la. Kwa mfano, "Mama anakula" au "mtoto anacheza".

- (b) Tunga sentensi sahili mbili zinazofaa kwa mtoto wa darasa la awali.

Sentensi ya kwanza ni "mtoto anacheza mpira". Sentensi hii ni fupi na inaeleweka kwa urahisi.

Sentensi ya pili ni "mama anapika chakula". Sentensi hii pia ni fupi na inaeleweka kwa urahisi.

9. Kwa nini ni muhimu kwa shule ya awali kuwa na maktaba ndogo? Toa sababu nne.

Kwanza, huongeza upendo wa kusoma na vitabu. Maktaba huweza kuongeza upendo wa mtoto wa kusoma na vitabu. Hii huwafanya watoto wawe na motisha ya kujifunza kusoma.

Pili, huongeza msamiati na ufahamu wa maneno. Maktaba huweza kuongeza msamiati wa mtoto. Watoto hujifunza maneno mapya na maana zake, na baadaye wanaweza kuyatumia maneno hayo.

Tatu, hukuza stadi za utambuzi wa fonimu. Vitabu huweza kutumika kufundisha sauti na herufi. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kutambua sauti na herufi, na huongeza uwezo wake wa kusoma.

Nne, huongeza hisia za kujiamini. Mtoto anapokutana na vitabu, huongeza hisia zake za kujiamini na kuongeza motisha yake ya kujifunza. Hii huongeza uwezo wake wa kusoma.

10. Fafanua kwa kifupi umuhimu wa mwalimu kuwa msikilizaji mzuri kwa watoto anaowafundisha. (Hoja nne).

Kwanza, huongeza hisia za kujiamini. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, humfanya ajisikie kujiamini na thamani yake kutambuliwa. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kuzungumza na kujieleza.

Pili, husaidia kutambua matatizo ya lugha. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, anaweza kugundua matatizo ya lugha ya mtoto mapema. Hii inaweza kumsaidia mtoto kupata msaada mapema kabla ya tatizo kuwa kubwa.

Tatu, huongeza ushirikiano. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, huongeza ushirikiano. Hii huongeza uwezo wa mtoto wa kushiriki katika mazungumzo na kujifunza lugha.

Nne, husaidia kurekebisha makosa. Mwalimu anapomsikiliza mtoto, anaweza kugundua makosa ya mtoto. Hii inaweza kumsaidia mtoto kurekebisha makosa yake na kujifunza lugha.

SEHEMU B (Alama 30)

11. "Mchezo ndiyo kazi ya mtoto." Ukirejelea kauli hii, fafanua jinsi aina tano tofauti za michezo zinavyoweza kutumika katika kukuza stadi za lugha.

Kwanza, michezo ya kuigiza. Michezo ya kuigiza huwapa watoto fursa ya kutumia lugha katika muktadha tofauti. Mfano, mchezo wa "mama na mwanawe" huwasaidia watoto kujifunza jinsi ya kuzungumza na kuwasiliana.

Pili, michezo ya meza. Michezo ya meza kama "uno" au "domino" huwasaidia watoto kujifunza nambari na rangi. Hii huongeza msamiati wao na uwezo wa kuzungumza.

Tatu, michezo ya nje. Michezo ya nje kama "funga macho" au "piga mpira" huwasaidia watoto kujifunza vitenzi na kufuata maelekezo. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

Nne, michezo ya maneno. Michezo ya maneno kama "taja neno" au "nani atajua neno?" huwasaidia watoto kujifunza maneno mapya na maana zake. Hii huongeza msamiati wao.

Tano, michezo ya muziki. Michezo ya muziki kama "sauti ya mwili" au "nyimbo za watoto" huwasaidia watoto kujifunza sauti na herufi. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

12. Chambua mambo matano anayopaswa kuzingatia mwalimu anapoandaa na kusimulia hadithi ili iweze kuvutia na kuelimisha watoto.

Kwanza, kuwa na sauti ya kuvutia. Mwalimu anapaswa kuwa na sauti ya kuvutia na inayobadilika. Hii huongeza hisia za watoto na huwafanya wawe na motisha ya kusikiliza.

Pili, tumia lugha ya mwili na ishara. Mwalimu anapaswa kutumia lugha ya mwili na ishara ili kuonyesha matukio ya hadithi. Hii huongeza uelewa wa watoto na huwafanya wawe na motisha ya kujifunza.

Tatu, tumia vitu halisi. Mwalimu anapaswa kutumia vitu halisi kama mawe, majani, au vibaraka ili kuonyesha matukio ya hadithi. Hii huongeza uelewa wa watoto na huwafanya wawe na motisha ya kujifunza.

Nne, fanya hadithi iwe fupi na rahisi. Mwalimu anapaswa kufanya hadithi iwe fupi na rahisi. Hii huongeza uelewa wa watoto na huwafanya wawe na motisha ya kujifunza.

Tano, tumia maswali na majibu. Mwalimu anapaswa kutumia maswali na majibu ili kuongeza ushirikiano wa watoto. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

13. Eleza kwa kina changamoto tano zinazowakabili watoto wanaoanza kujifunza Kiswahili kama lugha ya pili au ya tatu.

Kwanza, msamiati mdogo. Watoto wengi wanaweza kuingia shuleni wakiwa na msamiati mdogo wa Kiswahili. Hii huweza kuwafanya wawe na ugumu wa kuelewa maelekezo, kujibu maswali, na kushiriki katika mazungumzo.

Pili, ugumu wa kurekebisha matamshi. Watoto wanaweza kutumia matamshi kutoka lugha yao ya mama katika Kiswahili. Mfano, mtoto wa Kizungu anaweza kutamka 'r' kama 'l'. Hii huweza kuleta ugumu wa kutamka maneno kwa usahihi na huweza kuleta ugumu wa kuelewa.

Tatu, ugumu wa kuelewa lugha ya kufundishia. Baadhi ya watoto wanaweza kujisikia aibu au woga kujaribu kuzungumza Kiswahili kwa hofu ya kufanya makosa. Hii huweza kuathiri uwezo wao wa kushiriki katika mazungumzo na huweza kuleta ugumu wa kujifunza.

Nne, tofauti ya tamaduni na mazingira. Watoto wanaweza kuwa na tamaduni na mazingira tofauti, jambo linaloweza kuathiri jinsi wanavyojifunza na kutumia lugha. Hii huweza kuleta ugumu wa kufundisha, kwa kuwa watoto wanaweza kuwa na njia tofauti za kujifunza.

Tano, ukosefu wa motisha. Baadhi ya watoto wanaweza kuwa na motisha ndogo ya kujifunza Kiswahili kwa sababu wanaweza kujisikia kuwa lugha yao ya mama ni bora zaidi. Hii huweza kuathiri uwezo wao wa kujifunza.

SEHEMU C (Alama 30)

14. Fafanua hatua tano utakazofuata ili kuongoza darasa la awali katika kuandaa na kuigiza tamthilia fupi kuhusu umuhimu wa usafi.

Kwanza, chagua mada na wahusika. Mwalimu anaweza kuchagua mada ya usafi na wahusika kama mama, baba, na mtoto. Hii huwasaidia watoto kuelewa mada na kujifunza jinsi ya kuigiza.

Pili, andika maneno ya kuigiza. Mwalimu anaweza kuandika maneno mafupi na rahisi kwa watoto. Mfano, "Mama, tafadhali nisaie kuosha mikono," "Ndio, mwanangu. Ni muhimu kuosha mikono."

Tatu, gawanya majukumu na waigizaji. Mwalimu anaweza kuwagawanya watoto katika makundi na kuwapa majukumu. Hii huongeza ushirikiano na huweza kusaidia watoto kujifunza jinsi ya kuigiza.

Nne, fanya mazoezi na kurekebisha. Mwalimu anaweza kufanya mazoezi na watoto na kuwarekebisha wanapofanya makosa. Hii huongeza uwezo wao wa kuzungumza na kuwasiliana.

Tano, iga tamthilia. Mwalimu anaweza kuwasaidia watoto kuigiza tamthilia mbele ya darasa. Hii huongeza hisia za kujiamini na huweza kusaidia watoto kujifunza jinsi ya kuzungumza.

15. "Matumizi ya vifaa halisi (realia) ni bora kuliko matumizi ya picha katika hatua za awali za ujifunzaji lugha." Jadili ukweli wa kauli hii kwa kutoa hoja tano.

Kwanza, huongeza uelewa wa watoto. Watoto hujifunza kwa vitendo. Vifaa halisi huongeza uelewa wa watoto. Mfano, mtoto anaweza kujifunza neno "machungwa" kwa kushika machungwa halisi.

Pili, huongeza motisha na hisia. Vifaa halisi huongeza motisha na hisia za watoto. Watoto hujisikia huru na kujiamini wanapotumia vifaa halisi, jambo linaloimarisha ujifunzaji wao.

Tatu, hupunguza utofauti wa lugha. Vifaa halisi hupunguza utofauti wa lugha. Watoto wanaweza kujifunza maneno kwa lugha tofauti kwa kutumia vifaa halisi.

Nne, hukuza stadi za hisia. Vifaa halisi huongeza hisia za watoto. Watoto wanaweza kujifunza maneno kwa kutumia hisia zao za kuona, kusikia, kunusa, na kugusa.

Tano, huongeza ubunifu. Vifaa halisi huongeza ubunifu wa mtoto. Watoto wanaweza kujifunza maneno mapya na maana zake kwa kutumia vifaa halisi.

16. Bainisha na fafania mikakati mitano ya kumsaidia mtoto anayechanganya herufi zinazofanana kimuonekano (k.m. 'b' na 'd') au kimatamshi (k.m. 'e' na 'i').

Kwanza, tumia alama za kumbukumbu. Unaweza kumsaidia mtoto kutumia alama za kumbukumbu. Mfano, "d" inaonekana kama "d" na "b" inaonekana kama "b". Hii itamfanya asichanganye herufi hizo.

Pili, tumia vitu vya kimwili. Unaweza kutumia vitu vya kimwili, kama vile kutengeneza herufi za 'b' na 'd' kwa udongo. Hii itamfanya ajue tofauti kati ya herufi hizo.

Tatu, fanya mazoezi ya kuona. Unaweza kutumia mazoezi ya kuona, kama vile kumwomba atafute herufi 'b' na 'd' katika maneno tofauti. Hii itamfanya ajue tofauti kati ya herufi hizo.

Nne, tumia michezo ya maneno. Unaweza kutumia michezo ya maneno, kama vile kumwomba ataje maneno yanayoanza na 'b' na 'd'. Hii itamfanya ajue tofauti kati ya herufi hizo.

Tano, tumia sauti na matamshi. Unaweza kutumia sauti na matamshi. Mfano, unaweza kutamka herufi 'b' na 'd' kwa sauti na kumwomba atamke. Hii itamfanya ajue tofauti kati ya sauti za herufi hizo.